



Numerul 44.

Oradea-mare 31 oct. (13 nov.) 1904.

Anul XL

Apare duminica. Abonamentul pe an 16 cor., pe  $\frac{1}{2}$ , de an 8, pe 3 luni 4. Pentru România pe an 20 lei

### La Blaj!

Cu ocaziunea aniversării a 150-a dela deschiderea școalelor românești.

*La Blaj, la Meca noastră, Români acum cu toții  
Din patru părți a lumii să alergăm în sbor;  
Că-i praznic mare-acolo, din gropi învie morții  
Și din amarul vremii — mărețul viitor.*

*Se-așează astăzi piatra tăriei neînvînse  
Și-o rază sus din ceruri scoboară peste ea  
Și se preface-un Soare, ce ca făclie-aprinsă,  
Conduce neamul nostru prin noaptea vremii  
grea.*

*Veni-vor zile grele, și amenințări de moarte,  
Dar soarele nost, Blajul, va străluci mai sus  
Și 'n câmpul libertății croi-va nouă soarte —  
Vai! fără de-acest soare, Românii-ar fi apus.*

*Românii n'aveau școală, n'aveau nimic în lume  
Și nice țintă vieții și Blajul ni le-a dat —  
Și nu aveam mândria acestui dulce nume  
Și nu aveam o limbă și El ni le-a creat.*

*Și azi serbează Blajul măreața serbătoare  
A re'nvierii noastre ca neam pe-acest pământ;  
Iar soarele nost Blajul străluce de splendoare  
Și pentru tot Românul e astăzi Locul sfânt.*

*Oăci piatra ce strămoșii o așezară 'n vremuri  
Să fle zid credinței, nu s'a mișcat din loc  
Și n'au putut să-o sfarme nici trăsnet nici cu-  
tremuri,  
A fost tăria noastră în vremi de nenoroc.*

*Făclia ce conduse Românii la mărire  
Străluce tot mai mândru cu farmecu-i nespus,  
Chemând națiunea 'ntreagă la sfânta înfrățire —  
Și Soarele nost, Blajul, străluce tot mai sus.*

*Etern, ca Roma-eternă, remăi în serbătoare  
O! Blajule fericite, cu tine prăznuim, —  
E mândru tot Românul de falnica-ți splendoare,  
Ai tei suntem cu toții, și-al nostru te numim.*

*Păstrează-ne trecutul cu amintiri duiioase,  
Cu ziua cea măreață de 15 maiu —  
Ca mama noastră scumpă, ca Roma glorioasă,  
Menire sfântă ai.*

*Și când ar veni zile de încercări amare —  
Vom alerga cu toții din nou la sinul teu,  
Din jurământul sacru vom prinde puteri iară, —  
Remăi cu Dumnezeu!*

V. B. Munteneșu.

## Soarte de om.

## I

Eră aproape mezul nopții când o trăsură trasă de doi cai viguroși, cu un sgomot surd s'a oprit maintea unei case, care abia se vede de brazii înalți ce sunt împrejurul ei. Poarta îndată se deschide cu o scârțăitură lungă și ascuțită, ce în tăcerea tainică a nopții părea misterioasă și înfiorătoare, — și trăsura intră în curte. Din trăsură coboară un bărbat învăluit într'o mantauă de culoare cenușie, care fără a adresă vizitiului vre-un cuvânt, cu pași grăbiți pornește spre casă. Vizitiul aruncă doue blane de lână pe cai, cari arau numai spună, și cari cu neastâmpăr băteau cu picioarele în pământ, apoi îi deshamă dela trăsură și-i duce în grad.

— A fost o cursă nebună, murmură el către servitorul care a deschis poarta și care sta în ușa grajdului legănându-se de somn.

— De ce ați întârziat așa de mult? întrebă servitorul cu o voce, ce avea un accent de amărăciune.

— Mai mult de doue ore am așteptat până stăpânul a venit înapoi.

— Unde a fost?

— Nu știu.

— Nu? esclamă servitorul uimit.

— Nu! Când am ajuns lângă valea mijlocie a pădurii, stăpânul s'a dat jos din trăsură și a plecat spre vale. Mi-a zis, că dacă ții la viață, să nu me mișc dela trăsură.

— Hm, hm, clătină din cap servitorul. Ceva e la mijloc — continuă apoi. Un lucru de mare însemnătate.

— Hotărit... Când a venit apoi înapoi, mi-a dat ordin, că așa să dau biciu cailor, ca în timp de o oră să ajungem acasă. Poți gândi, că în ce goană nebună am venit.

Cu acestea vorbitorii au mers să se culce.

Bărbatul ce a coborât din trăsură, când aceasta s'a oprit în curte, a deschis cu o chee ușa dela coridorul casei și a intrat închizând ușa după sine. Cu câțiva pași a fost într'o odaie. Odaia eră întunecoasă, nu avea nici o lumină. A luat un chibrit și a aprins lampa ce sta pe masă. A desbrăcat apoi mantaua în care eră învăluit și o aruncă pe un scaun.

Eră un bărbat înalt și de un aspect simpatic. De pe fața lui palidă se reoglindează niște trăsături fine. În ochii negri și visători arde un foc viu, mistuitor, privirea lor înse e de o melancolie ucigătoare, pare că caută ceva fără speranța de a afla... Ființa lui întreagă e îmbrăcată în haina unei tristețe dure-roase, decepțiunea și desiluzionarea e sigilată în internul, în inima lui, ce are o rană deschisă, o rană sângerândă, pentru care nu există nici un balsam, și astfel ea întotdeauna va sângeră, întotdeauna îi va cauză dureri.

După ce a desbrăcat mantaua, sta nemișcat și privia perdut înaintea lui. O luptă mare, o luptă ca valorile mării surprinse de o tempestată amenințătoare, e în internul lui.

Timp de câteva momente a stat în pozițiunea aceasta, ca și o oglindă, din care se vedea sbuciumările desperate a inimei lui suferitoare, apoi cu un oftat dureros, cu un oftat înăbușit s'a lăsat pe un scaun.

Și-a cuprins capul cu amândouă mâinile și medită.

După un timp lung apoi, cu o mișcare amenințătoare a sărit de pe scaun, și cu vocea în care eră un sarcasm și dispreț fanatic a esclamat:

— Ah! eu compătinesc ființa ingrată, care mi-a dictat sentința de moarte!...

A tăcut apoi. Vocea și-a pierdut timbrul, a secat. Nu mai putea zice nici un cuvânt.

După câteva momente, dispărând procesul acesta fizic, s'a uitat la orologiu:

— Doue și jumătate, a zis cu un acces de nervozitate chinuitoare.

— Nu pot dormi, a continuat apoi, și a început să umble prin odaie.

— De ce să trăiesc? a reluat el la un timp. Viața fără ideale, fără scopuri nu are nici un sens, e ca un obiect fără preț, e un ce superflu în natură... Și eu nu am nici ideale, nici scopuri. Odată, și nu de mult, am avut!... Idealele înse mi s'au răpit, scopurile mi le-am realizat și astfel maxima vieții mele a devenit un zero, nu mai are nici o importanță, nici un rost... În astfel de circumstanțe eu sunt un instrument în mâna sorții fatale!... Să me opun în contra acestei sentințe, e egal a avea idea comică, de a sfărma o stâncă cu mâinile. Deci totul e pierdut, nu e nici o speranță de scăpare. Ba! Este un remediu! Moartea! Da, moartea. Ea are o putere, pe care nici demonii infernului nu o pot nimici. Moartea înse nu e dispusă să me numere în șirul victimelor ei. Pentru aceasta iar există remediu. Un fer rece încălzit în pept, să zic în inimă, și atunci totul e în ordine...

A mers în mantauă și a luat un pumnal plin de sânge.

Un moment a privit pumnalul, apoi cu degust și consternațiune l-a aruncat jos.

— Acest pumnal e pătat de sânge mișel! a murmurat.

Întunecul nopții incetul cu incetul a început a dispărea. Zorile zilei s'au ivit. Satul întreg resună de cântecul de dimineață al cocoșilor vestitori.

Primele raze ale soarelui, care ca un glob auriu și cu maiestate a apărut pe orizontul cerului senin, cu timiditate se strecurau în odaia unde a intrat bărbatul cu mantaua de culoare cenușie și unde acum domnește o tăcere mormântală.

El e cuprins de brațele somnului și nu simte, că razele arginții a soarelui cu nevinovăție se joacă pe fața lui palidă de pe care în mod misterios se reoglindează ultima lui dorință: a face ultimul pas din viață, apoi a trece în altă regiune, unde poate că există — fericire...

## II

Doi ani de zile sunt de când familia Cornea s'a stabilit în satul X. Familia aceasta constă din trei membri, dl și dna Cornea și un copilăș de doi ani. — Dl Cornea numără douezeci și opt de ani, iar dna Cornea douezeci și patru.

În sat eră un proprietar armean. Urându-i-se lui de viața dela sat, și-a vândut moșia și a mers în capitală. Moșia armeanului a cumpărat-o dl Cornea. Nu o cultivă înse, el ținea numai doi cai, un vizitiu, un servitor și o servitoare. Pământul îl da în arândă sătenilor, cu un preț foarte moderat. Din

cauza aceasta satul întreg păstră familiei Cornea stimă și recunoștință. Dl Cornea eră pentru săteni eliberatorul lor dela perirea sigură, la a cărei fundament armeanul a lucrat cu puteri indeite, intrucât îi jefuia fără milă.

Dl și dna Cornea din motive grave au părăsit orașul în care locuiau, și care le eră locul natal.

La un an de zile după cununia lui Iuliu cu Cornelia, pe orizontul fericirii lor conjugale, care până atunci a fost senin ca o lacrimă, a apărut un nor greu, un nor amenințător.

În ziua următoare, după nașterea lui Coriolan, a primit un bilet care eră de următorul cuprins draconic:

„Momentul așteptat cu atâta nerăbdare a sosit, Familia Cornea numeră un membru mai mult, căruia înainte de naștere i s'a jurat moarte. Și el va muri!...“

Biletul acesta a fost o lovitură grozavă pentru Iuliu și Cornelia. Pe cât erau de fericiți prin nașterea lui Coriolan, pe atât sunt de nefericiți. Viitorul, ce înainte cu câteva momente le părea ca o grădină frumoasă, cu flori mirositoare, cari cu farmecul lor dulce șoptiau de fericire, acum li e o pustietate înfiorătoare, plină de fiare selbatice, ale căror răcnete înfiorătoare îngheață sângele, și a căror nesăț îngroapă în mormânt delicii, farmece, fericire, plăceri nevinovate, inimi caste și iubitoare.

La o săptămână au părăsit orașul și s'au stabilit în satul X, în credința, că aici zilele lui Coriolan nu vor fi în pericol.

Mâna sacrilegă nu s'a ridicat până acuma în contra nevinovatului copil, care zi de zi se dezvoltă spre bucuria și fericirea fără margini a lui Iuliu și Cornelia. Pare că eră un bobocel de rază.

Amorul matern al Corneliei a fost atât de sfânt și sacru, încât nu a ținut doică pentru Coriolan, ea îl lăptă, ea îl ținea în brațe. Îi eră frică să îl deie în mâni străine.

Într'o zi înse, destinul a dat lui Iuliu și Cornelia lovitura de moarte: Coriolan a fost răpit!

Eră ziua primă a Crăciunului. Iuliu și Cornelia au mers la biserică. Coriolan a fost lăsat în grija unei surori mai tinere a Corneliei, care a venit să petreacă serbătorile la sat.

La un pătrar de oră, după plecarea lui Iuliu și Cornelia la biserică, înaintea casei lor s'a oprit o trăsura, de doi cai iuți ca focul.

La șgomotul trăsurei, Lucreția, sora Corneliei a mers la fereastră.

Moșneagul ce eră în trăsura a observat pe Lucreția. Cu un zimbet de satisfacțiune reuțicioasă a zis în sine:

— Foarte bine... Mai ușor aflu odaia.

Cu pași găbiți a intrat în curte și de acolo în odaia în care eră Lucreția și Coriolan.

Fără de a zice vre-un cuvânt, a mers de-a dreptul la Lucreția, a cuprins-o cu mâna stângă stringând-o cu tărie la el, pe când cu mâna dreaptă i-a pus pe față o batistă umedă.

Din peptul Lucreției a eșit un suspin greu, apoi a căzut pe peptul moșneagului.

Acesta a așezat-o pe un scaun, apoi cu o săritură a fost la leagăn, unde Coriolan dormia.

Un zimbet ingeresc eră întipărit pe fața lui radioasă.

Moșneagul a privit un moment copilul cu un

suris draconic, apoi punându-i și lui pe față o batistă umedă, l-a luat sub mantauă și cu pași grăbiți a părăsit casa.

S'a urecat în trăsura și vizitiul a dat biciu cailor.

Trăsura s'a pus într'o fugă nebună, pe când spre cer se ridică plânsul dureros al unui înger...

(Finea va urmă.)

Alex. Țințariu.



### Cântăreața.

*Comoara gândurilor scumpe  
Se varsă în cântări domoale,  
Cum murmură izvoru 'n cale,  
Când din adâncuri mari erumpe.*

*Căldura dorului fierbinte  
Se prinde 'n inuuri de iubire,  
Cum freacă prin flori zefire  
Cântându-și doina lor cuminte.*

*Și glasul ei aprinde focul  
Eternei dragoste de țară,  
Ca tot mai dulce și mai clară  
Să-și facă 'n pieptul nostru locul.*

*Iar vraja ochilor de mură  
Cuprinsă de văpaie sfântă —  
Atâtea inime încântă,  
Și câte inimi nu le jură!*

*Mai mândră decât Aurora  
— Podoaba zorilor de vară —  
Ce secolii rânduri admirară.  
Resai 'nainte tuturoră.*

*Și cât deplâng așa comoară  
Știind, că poartă 'n sin perirea  
Și va perî ca nălucirea,  
Ce visuri mândre impresoară...*

*Ce blânde armonii suspină  
Din vechea, aurită liră,  
Pe care muzele-o vrăjiră  
Să verse riuri de lumină.*

Blaj.

David Z. Delanera.



## B l a j.\*

**B**laj, (magh. Balázsfalva, germ. Blasendorf), opid. Din Transilvania, cott. Alba-inferioară, așezat la imbinarea Târnavelor pe o colină frumoasă.

*Istoricul.*

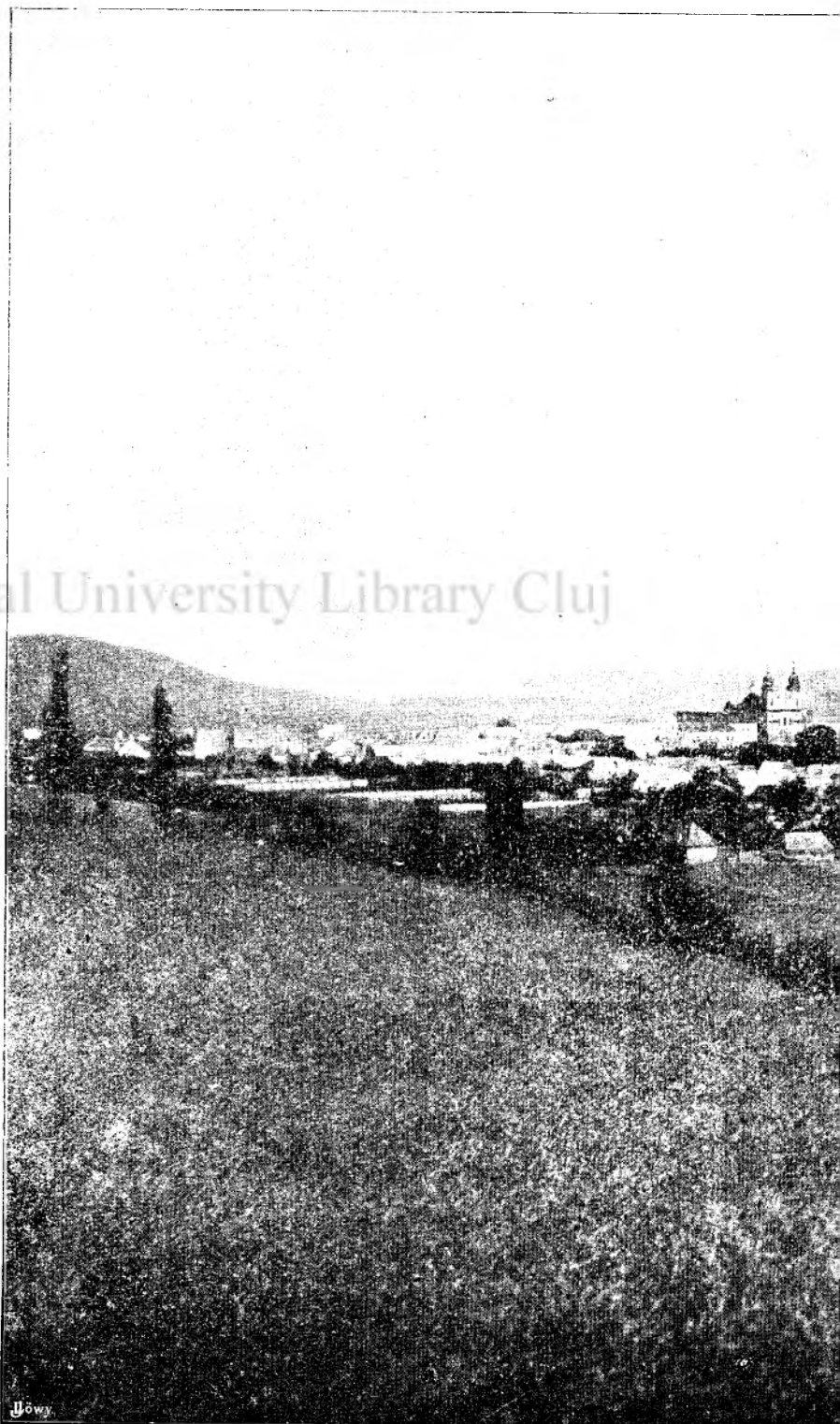
Blaj în secl. XIII se numia vila lui Herbold, (villa Herboldi). Herbold a fost fiul lui Ost, voivodul Ardealului pe la 1266. Ștefan V., ducele Ardealului, donă această vilă lui Teel, fiul lui Ebl de Brassu, care o vându cumnatului seu contelui Chyel sau Chel, fiul lui Erwyn de Kelnuk (Câlnic lângă Miercurea,) 1395 B. trecu prin donațiunea împărătească a lui Sigismund în posesiunea lui Blasiu Cserei de N. Barot, dela care, probabil, și-a căpătat numele. 1535 B. eră proprietatea lui Georgiu Bagdi, care zidi castelul de astăzi, unde locuiește mitropolitul român unit. În 1606 domeniul B. trecu dela familia Bagdi la Paul Örvendi, iar dela legatarii acestuia, în 1610, la Ștefan Kákoni. Pe timpul domniei lui Gavrilă Bethlen B. se pare a fi fost în posesiunea Bethleneștilor, pentru că numitul principe infrumșeă castelul cu ziduri pompoase. Acelaș principe în 1617 donă B. lui Simeon Péchy de Sz. Erzsébet, iar locuitorilor lui mai multe privilegii, între cari și dreptul de oraș și de târg de săptămână și de an. Acest Péchy a fost renumit ca scriitor și ca judaizator sau sabbatar, și până la restaurarea din urmă a castelului, sub episcopul Leményi, se află în pod o cămăruța cu horn, în care Péchy sacrificase boi și alte animale după ritul judaic. În 1660 B. trecu în posesiunea lui Gavrilă Haller și mai târziu în a principesei Ana Bornemisza, soția principelui Apafi I. După moartea lui Apafi II, domeniul B. trecu la erar, iar dela acesta, în 1738, la episcopia română unită.

Până în secl. XV. B. se ține de cott. Cetății de baltă. La 1451 Ioan Huniade l-a încorporat la cott. Albei inf., de care se ține până astăzi. (Cipariu, Archiv pentru ist. și filol., p. 52 și urm.)

B. este în Ardeal doar unicul orașel, care se poate numi încă românesc.

La 1738 există numai satul B. Existența orașului este a se mulțămii eppului Inocențiu Klein (Micul), care la 1738, strămutând reședința eppască dela Făgăraș în castelul dela B., a conceput și executat în parte mare planul unui oraș românesc, care să fie lui și următorilor lui reședință arhierescă, iar culturai române un izvor nesecat. Pe când Klein se luptă de o parte pentru emanciparea poporului român din sclăvia seculară și pentru recunoașterea individualității naționale a Românilor ardeleni ca fac-

tor politic independent în viața de stat a Transilvaniei, pe atunci de altă parte el însuș pregătiă arma culturai care să-l conducă la libertate. Cu ajutorul casei domnitoare și cu sprijinul material oferit de cler, a început a zidi biserica catedrală, ce se află în fruntea pieții, și mănăstirea, care încege de trei laturi acea biserică, toate după planul făcut de italianul Ioan Martinelli, care s'a obligat a le ridică pentru suma, pe atunci respectabilă,



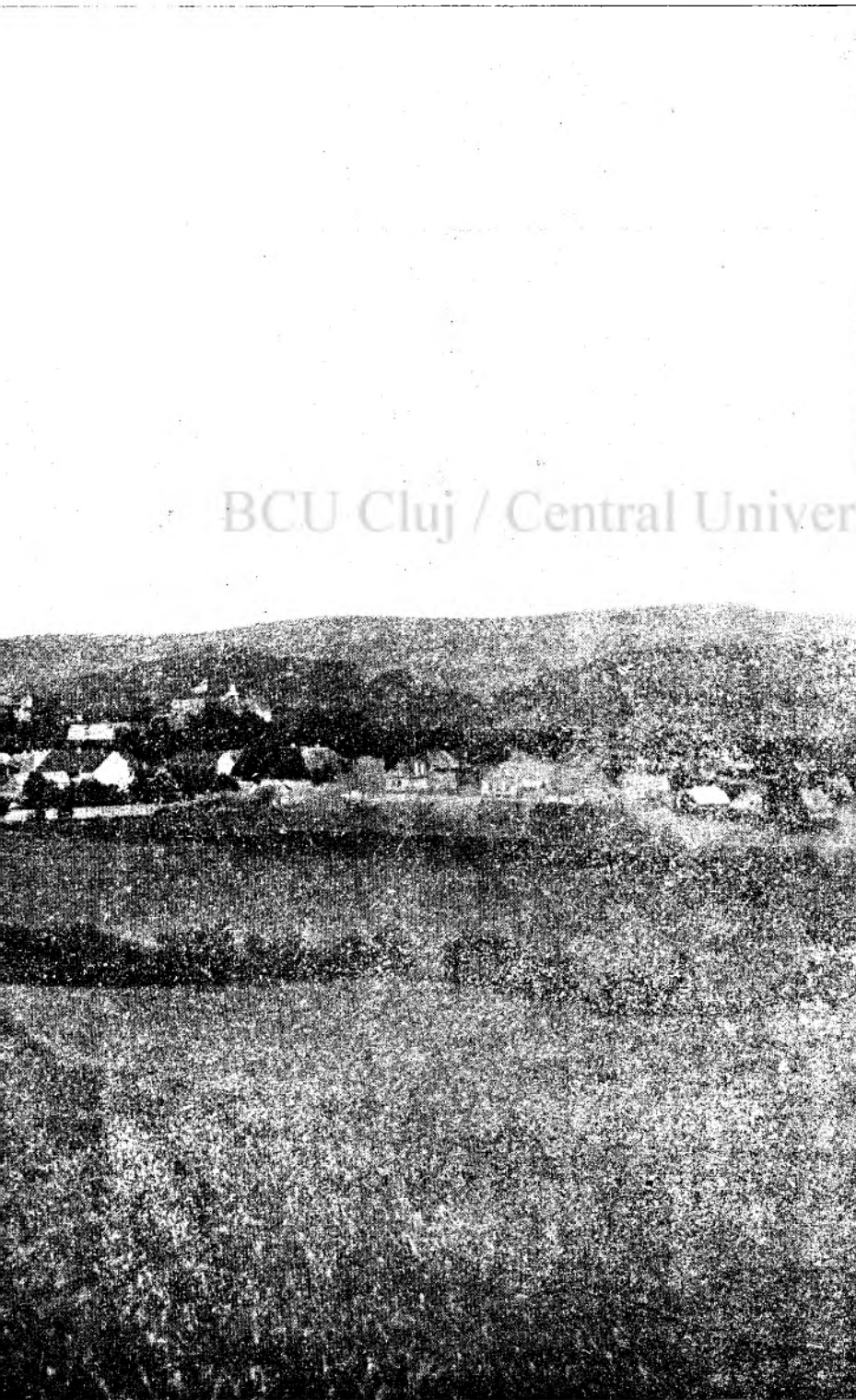
\* Din „Enciclopedia Română.”

de 61.000 fl., din care clerul a oferit 25.000 fl. înse în realitate n'a putut plăti mai mult de 16.000 fl. v. a. Catedrala s'a terminat numai la 1765, înse zidurile ce o încing în jur, destinate totodată și de școale, în parte erau gata deja la 1747, pe când Klein eră în exil. Școalele au fost instalate în mănăstirea din jurul bisericii catedrale de eppul Petru Paul Aron, următorul lui Inocențiu, la 1754. Ele erau la început numai o așa numită „școală de obște“,

care corespundea la un fel de școală primară sau elementară. În legătură cu „școala de obște“ eră un curs gimnazial cu 2 clase și o școală pregătitoare pentru aceia, cari voiau să se facă preoți ori călugări. Tot în mănăstire se află un seminar, înse nu teologic, ci un fel de „petit seminaire“ sau internat, în care vr'o 20 alumni primiau proviziune întreagă din averea călugărilor basilitani, fără ca să fie obligați prin aceasta a se face preoți ori călugări. Pe

lângă seminarul acesta, instalat în mănăstirea Sf. Treimi de lângă biserica catedrală, Aaron a mai întemeiat și un al doilea seminar, numit diecezan, episcopesc sau al lui Aaron. Acesta a fost instalat în zidirea dela poarta curții mitropolitane. Zidirea aceasta s'a făcut cu cheltuiala eppului Aaron și a clerului, dând fiecare preot câte un galbin spre scopul acesta. Tot în zidirea aceasta eră și o mănăstire de călugări, cari se îngrijau de creșterea pruncilor din seminar. În acest seminar erau la început 12, mai târziu 24 alumni, toți susținuți de Aaron. Precum ne spune istoricul Sam. Klein, se aflau în școalele din B., pe timpul eppului Aaron, la 300 școlari, „pe cari eppul îi ținea cu pâne și la praznice și cu fiertură, pe unii încă și cu haine și cu cărți. Școalele adeseori le cercetă și căută sporul. Într'ânsele foarte bine se propunea limba latină și pentru aceea curând se și vestiră“. Cei dintii profesori la școalele din B. au fost Silv. Caliani și Grig. Maior, cari studiaseră în Roma, Atan. Rednic, care studiaseră în Viena, Gerontie Cotorea, care își făcuse studiile în Sâmbăta mare și în fine Const. Dimitrievici, care propunea în școala de obște. Cu aceștia s'au deschis școalele din B. la 1754. Gimnaziul s'a dezvoltat treptat atât în ce privește numărul claselor, cât și în ce privește numărul obiectelor de învățământ până la eppul Ioan Bob, care, intrând în funcțiune la 1784, reorganiză acest institut după sistemul, ce eră pe atunci în vigoare pentru gimnaziile din țară. Astfel gimnaziul căpătă 5 clase, cari se numiau: Principia (I), Gramatica (II), Sintaxa (III), Retorica (IV) și Poetica (V clasă.)

Imediat după moartea eppului Bob s'a înființat la 1831, în legătură cu gimnaziul, și cursul filozofic de doi ani; cari împreună se numiau „liceu“, și au ramas în forma aceasta până în 10 maiu 1848, când din cauza revoluțiunii s'au sistat prelegerile. În 1850 liceul s'a redesehis, înse cu nume și organizațiune nouă. S'a introdus planul de învățământ din 1849 pentru școalele din împărăția austriacă și clasele se ridicară la opt, precum sunt și astăzi. Planul de învățământ a suferit mai multe schimbări, mai cu seamă după votarea legii din 1883, referitoare la școalele secundare. Dela anul 1850 încoace in-



BCU Cluj / Central University

stitutul acesta poartă numele de gimnaziu superior.

Cele două seminare de prunci și-au schimbat în decursul timpului destinațiunea primitivă. Eppul Rednic, care intrase în funcțiune la 1765, a dat ordin, ca nici în seminarul sf. Treimi, nici în seminarul lui Aaron să nu se primească alți tineri decât numai aceia, cari voesc să se facă preoți și să îmbrace încă în seminar haina preotească. Sub eppul Grigorie Maior la 1781 ambele seminarii s'au contopit într'unul și au format seminarul teologic, care există până astăzi. Fiecare episcop a promovat dezvoltarea școalelor din B. Inocențiu Klein le-a întemeiat; Aron le-a deschis și înzestrat; Rednic le-a lăsat toată averea sa; Gr. Maior a întemeiat fundațiunea de pâne din venitele domeniului eppesc, ale seminarului și ale fondului basilitan pentru 200 studenți și a lăsat o fundațiune de 120 galbini pentru premiarea școlărilor diligenți. Bob a creat salarii din averea sa pentru 5 profesori; Lemény înainte de 1848 a plătit pe unii profesori dela cursul filozofic; Șulțiu la 1865 a întemeiat cursul preparandial de doi ani și la moartea sa a lăsat o fundațiune grandioasă, din care se plătesc două salarii profesoriale și numeroase stipendii pentru studenții din gimnaziu. Vancea în 1885 a lărgit seminarul teologic cu o aripă nouă, ridicată cu cheltuiala fondului seminarial și a tipografiei seminariale, după ce mai înainte, pe la 1878, îi lărgise sistemul de învățământ. În 1884, cu suma dată din caseta sa privată de 36 000 fl., înființă seminarul de băeți și astfel reînviă o instituțiune, care existase mai multe decenii în secol. trecut. Acest seminar în 1892 îl strămută în noul edificiu compos, care l-a ridicat lângă biserica parochială și pentru care a jertfit dela sine ca 47.000 fl., iar edificiul seminarial, ridicat la 1884, îl destină de internat și școală de fetețe. În 1880 institutul preparandial fu ridicat la 3 cursuri, iar în 1886 fu înzestrat cu local nou atât acest institut cât și școala populară, pentru care local Vancea sacrifică 10.000 fl. În 1889 ridică cu cheltuiala fondului basilitan frumoasa sală de gimnastică. Pentru procurarea aparatelor de gimnastică și înăvățirea muzeului de fizică donă tot în 1889 suma de 2000 fl. În 1892 școala de fetețe fu ridicată la rangul de școală super. și așezată în internatul de fetețe de astăzi. Tot atunci începă a se zidi și azilul de copii cu suma de peste 6000 fl. Îmbunătăți salarele profesorilor și se îngrijă de evaluățiunea lor. Pentru fondul de penziune al acestora dădă 3000 fl., și după moartea sa, toată averea sa mobilă a lăsat-o seminarului studenților gimnaziști, așa încât acesta are astăzi un capital de ca 25.000 fl., iar din fundațiunea sa, ce o constituie domeniul dela B. S. Miclăuș, studenții și profesorii din B. înă au să capete o parte însemnată.

În 1894 se zidi o nouă aripă la gimnaziu cu bani adunați prin colectă națională și contribuiri din fondurile archidiecezane.

În aceste școale de la B. a resunat odinioară glasul deșteptător al apostolilor românismului: George Șincai, Sam. Klein și Petru Maior, în ale căror scrieri generațiunile române dinainte de 1848 au aflat leagănul originii noastre, au cunoscut trecutul nostru dureros și au găsit motive de a se însufleți pentru viitorul poporului românesc. De pe catedrele acestor școale s'a auzit într'un lung șir de ani glasul părintelui filologiei române, Timoteiu Cipariu,

ale cărui scrieri chiar și pentru cei ce nu le aprobă întru toate, formează și astăzi baza ulterioarelor studii pe câmpul cel vast al filologiei și istoriei limbii române. Între păreții acestor școale George Barițiu a învățat „a remănea român“, cum se exprimă dănsul în testamentul seu, și a cunoaște mijloacele, cu cari un popor poate înaintă în cultură și eluptă drepturile sale politice. Din B. a pornit Aron Pumnul, ca să trezească conștiința națională a Românilor din Bucovina, și Samoilă Vulcan spre a deveni mecenatele literațiilor români și întemeietorul gimnaziului din Beins pentru cei din Ungaria. În B. s'a format aceea conștiință națională în sufletul lui Andreiu Mureșan, care s'a manifestat cu atâta putere și frumusețe în clasicul: „Deșteaptă-te Române“ și s'a prefăcut apoi în conștiința unui popor întreg.

De numele B-ului sunt legate multe evenimente istorice de însemnatate. La 1659 aici a măcelărit Saidi Achmed pașa pe locuitorii revoltați la îndemnul lui George Rákoczy II în contra trupelor turcești. La 1704 35 000 curuți și-au așezat tabăra în B. prădând tot ținutul din jur. Principele Mich. Apafi I și soția sa Ana Bornemisza adeseori petreceau timp îndelungat în castelul dela B. În 27 oct. 1687 s'a încheiat renumitul tractat dela B., între împăratul Austriei, ca protector, și între principatul Transilvaniei, ca țară autonomă. Dela 1738 s'au ținut în B. o mulțime de adunări românești, mai vârtos bisericesti, cari au avut înse mare înjurință și asupra vieții culturale și politice a Românilor. Dintre aceste mai însemnată este adunarea dela 3/15 maiu 1848 ținută pe „Câmpul libertății“ de lângă B., unde 40.000 Români au proclamat poporul român de națiune de sine stătătoare și au jurat, că vor lueră pentru emanciparea lui din selăvia politică. În fine înregistrăm aici și „Pronunțiamentul“ din 15 maiu 1868, care a provocat în contra autorilor lui perzeuțiune grea din partea guvernului.

#### *Starea de astăzi.*

După recensământul cel mai recent, în B. sunt 1661 locuitori Români și 152 rom.-cat., 269 ref. 101 luter., 7 unit. și 130 izr. Aici se află și reședința unui protopopiat rom. gr. cat. cu 27 comune bisericesti și 16.730 suflete. B. are 3 biserici gr. cat. române. Biserica catedrală, sau mănăstirea este una dintre cele mai mari biserici române, cu 2 turnuri frumoase, între cari se găsește inscripțiunea: „Carolo sexto genitore eiusque filia Theresia augustis 1749, Basilica haec fundabatur, dein Theresia genitrice filioque Iosepho secundo regnantibus 1779 sedente Gregorio restaurata“. Iar deasupra intrării mai este inscripțiunea: „Augens sacellis turribusque stipavit Ioannes Praesul fogarasiensis 1837“.

Biserica parochială așezată pe termul drept al Târnavei mari, are în jurul ei un cimiter, unde sunt îngropați mulți bărbați vrednici, între cari și Alexandru Șterca-Sulțiu, mitropolitul, pe al cărui mormânt se înalță un monument frumos, și Tim. Cipariu, părintele filologiei române. Biserica curții mitropolitane, pe care se află inscripțiunea: „Hac iter est, veniant sitientes bibere lymphas, post quas non ultra concutit atra sitis. A. D. 1629“. Sub această biserică se află o criptă spațioasă, în care zac osemintele nemuritorilor arhieriei uniți: Aaron, Rednic, Maior, Bob și Vancea. Afară de aceste 3 biserici mai sunt 2 capele: una în reședința mitropolitană

și alta în internatul de fete. În satul B. se află o mică biserică calvinească, iar în oraș o sinagogă iudevească.

În mănăstirea atât de renumită a Sf. Treimi, de lângă biserica catedrală, locuiesc acum profesorii necăsătoriți și un singur călugăr. B., pe lângă institutele de învățământ, are și numeroase biblioteci, între cari amintim: biblioteka arhidiecezană, seminarială, cipariană, gimnazială, vanceană și a studenților gimnaziali. Muzeul din gimnaziu are o colecție frumoasă de obiecte.

Tipografia seminarială, cu local propriu, este una dintre cele mai vechi instituțiuni din soiul acesta, în care multe opere de valoare s'au tipărit într'un veac și jumătate. Iar acum edă foaia de săptămână „Unirea”. — În B. se află mai multe reuniuni române: „Concordia”, pentru ajutorarea orășenilor, „Reuniunea femeilor” pentru ajutorarea internatului și școalei de fete, „Reuniunea pompierilor”, „Casina română”, „Patria” institut de credit și economii și „Reuniunea comercială de consum”, care a fost cea dintiu societate de felul acesta între Românii transilvăneni.

Dr. A. Bunea.

## Revine?!

(Klopstock)

*Nu plânge iubită, nu plânge, nu plânge,  
Tu care crăiasă ești inimei mele.  
Nu plânge când ziua apune, se stinge,  
Căci mâne mai dalbă veni-va din stele.*

*Veni-va? — Azi ambii am fost împreună,  
Dar pot eu noianul de lacrimi reține?!  
Da — mâni resări-vor stele și lună —  
Dar clipa, ah, clipa de apoi mai revine?!*

1902 Antwerpen.

Emil A. Chiffa.

## Obieciuri sociale.

De unde vine, ca oamenii la ocaziuni date să se dsalute, felicitate, blasteme, să toasteze ori să-și exprime condolița unii față de alții?

Toate acestea manifestațiuni ale sufletului au devenit în zilele noastre pur acte de complezanță ori obicinuință, lipsite de acordul inimei, lipsite chiar și de ori ce afecțiune a psihicului nostru.

Izvorul lor zace totuși în acest acord, în aceasta afecțiune a simpatiei sau urei, a dorinței sau scârbei plămădite în inima noastră.

Durerea și bucuria altuia o resimțim totuși numai atunci, când sufletul nostru este înrudit cu al aceluia.

Când acordul comun între partea psihică a eului nostru și a eului aceluia e atins într'un mod plăcut ori neplăcut, aceasta plăcere ori displăcere se revărsă în mod reciproc asupra amânduror părți.

Nu e neapărat necesar să fim prezenți la actul durerei ori bucuriei comilonului nostru, pentru a-l resimți, când acesta se petrece. Decât că în asemenea caz nu suntem conștii de neliniștea noastră sufletească, nu ne putem da samă de starea noastră quasi-patologică.

Resimțim de pildă o neliniște într'un mod dulce, plăcut ori invers, rareori ni se 'ntâmplă ca mai apoi să nu fim intimpinați de o veste bună sau rea, care se rapoartă la noi sau ai noștri, anume acelora cari sunt aproape de sufletul nostru.

Naturaliștii își esplică acest fenomen în mod firesc. Dâșii susțin că un telegraf electric al gândului nostru spintecă neconținut văzduhul, comunică și primește comunicarea în mod reciproc.

Nu-i vorba, nici un fenomen pe care suntem în stare de a-l cuprinde nu poate rămâne din punct de vedere al „mond sage”-lui fără esplicare.

Aderinții fenomenelor psihologice se mulțămesc totuș a constată numai faptul.

Tot pe aceleași legi neexplicabile se bazează și presimțul, decât că nu cunoaștem stația de unde ni se telegrafiază un fapt prorocit mai de înainte.

Până când nefericirea unuia ne lasă reci, a altuia e în stare să ne rostogolească pe panta nebuniei.

Doi inși cari se iubesc, mai liniștit privesc în fața morții; li se pare că legătura dragostei lor n'are să se frângă nici după moarte.

Acela căruia-i apasă inima o bucurie ori durere, simte necesitatea d'asi comunica aceasta bucurie ori durere cu un altul, carele dacă o împărtășește în mod sincer, observăm cum povara acelor sentimente se 'mparte. Cel dintiu se mai ușură, iar cel de al doilea resimte partea povarei ce i s'a 'ncredințat pe spinarea sa.

La bucurii sau dureri mai mari împărtășirea se face și 'n mod tacit.

Cei trei prieteni ai lui Iob, cari l-au cercetat pe grămada de gunoi, n'au vorbit nimic cătră dâșul.

Dragostea, condolența, ura, disprețul și altele de felul acestora n'au trebuința să fie interpretate, ele se citesc și din față, în deosebi din ochi.

Precum invocarea puterilor predefiționale, făcută cu inimă curată și credință neclintită, tot așa de bine și blăstemul prinde, — ori ce vor crede filozifii materialişti. Se vorbește ca fapt pozitiv — despre un preot din Olanda, — care avea credință neclintită în Dzeu, iar dela perceplele moralei nu s'a abătut nici odată, și care a facut în întreaga lui viață mult bine, și numai tot bine de aproapele seu, dar acărui nevastă i zăcea cu toate acestea de 20 ani bolnavă pe pat — că esascerbat de atâta nefericire, într'un moment de estaz a plecat noaptea în biserică și aruncându-se înaintea altarului ca uitat de sine, s'a rugat ore întregi c'un devotament de nedescris, având în vedere reinsănătoșarea soției sale, până ce clopotele ar fi început a sună, iar biserica a se lumina de sine, la ce credincioșii adunându-se, ar fi fost martori la un spectacol miraculos și anume: bolnava recăpându-și puterile s'ar fi sculat din pat și îmbrăcându-se s'a dus la soțul seu căruia i-a întins mâna și i-a mulțămît.

Estremitățile se 'ntâlnesc. Pe când genul omenesc a început să guste din viața de veci, erau și aceste particularități psihologice mai sincere, mai târziu ele au degenerat.

În mediul social în care ne aflăm, credem a putea înțelege chiar și neînțelegibilul, de și 'n realitate nu putem mai mult înțelege, decât ce e pus la obiectul intelectului nostru.

Salutul, felicitarea, blăstemul, toastarea și condolița sunt concepțiuni etice asupra cărora putem

avea numai intuițiune, dar în criteriul lor nu vom putea pătrunde nici odată pe acest pământ.

Ce ne 'mpoartă!?

Pentru noi n'am ajuns a fi decât niște haine drănturoase, bune pentru hala de vechituri.

Etica în starea ei actuală e satelită bisericeii, pe care științele pozitive stăruesc a o atrage în sistemul lor planetar. Etica — zice Spencer — nu e decât știința moravurilor omenesti, cari fiind supuse procesului evolutiv, nici eticei nu-i rămâne decât a fi tot o știință evolutivă.

Etica creștină ne 'nvață despre un Dzeu al creștinilor, cea budhistă despre unul al budhiștilor, ea și când ar fi mai multe adevăruri, unul creștin altul budhist al treilea filosofic, și așa mai departe, iar toate aceste ar fi supuse unui proces evoluționist, ca și moravurile noastre?!

Când etica își va reconstrui templul sau din dărămăturile bisericilor, vor deveni și motivele acesteia curățite ca diamantul de toate ingredientele ce-i acoperiau strălucirea. Fățarnicul și farizeul nu se vor mai putea ascunde la umbra lor. Atunci nu se vor tocii pălării de salutări și praguri de condureri, căci salutul va rămânea a fi salut, iar condurerea conducere. Sentimentul altruist va plutii asupra lor.

\*\*\*

În viața animalelor sunt asemenea particularități psihologice în stare latentă, dar tot sunt. Voința se exprimă printrânsele chiar și-n plante de și-n mod inconștiu. La om ele devin cultivate.

Cu cât ne suim pe scara culturală mai sus, cu atât aceste vin tot mai mult în relief. Pierd din intensivitatea lor la popoarele decăzute, dar reluându-și avântul moral la popoarele renăscute progresează în linie dreaptă tot înainte în gradul progresului acestuia.

Numai la câne și la cal vedem sentimentul altruistic mult mai dezvoltat decât la om, de și altruismul supoazează gradul cel mai înalt de cultură.

Acest fenomen nu ni-l putem altfel explica decât ca provenit din desul contact ce-l are stăpânul cu dobitocul sau, prin ce acesta devine ca hipnotizat, împrumutându-și multe din particularitățile superioare ale aceluia, trăește — așa putând zice — în el și prin el, și 'n multe cazuri moare de dorul lui. De câte ori într-o curte și văd un câne, mi se pare a putea deduce din purtarea acestuia caracterul stăpânului.

Nu mai puțin observăm acest soi de altruism și la servi.

Pe timpul sclavagiului cazurile erau foarte dese ca un sclav să nu hezite un moment măcar d'a-și jertfi viața pentru a-și salva stăpânul, de multe ori chiar și numai pentru a-i îndeplini un capriciu.

Fanatizmul încă-și seceră jertfele sale p'acest teren. Anecdota despre ce-i trei împărați ne ilustrează aceasta. Se zice anume că Napoleon, țarul Rusiei și regele Germaniei se plimbau odată împreună pe podul Seinei dela Paris. „Am să ve probez fidelitatea soldaților mei“. Zise Napoleon colegilor sei și chemând la sine un soldat din gardă îl întrebă dacă are nevastă și copii. „Mama cu doi copii au ramas de mine acasă“ fu răspunsul soldatului. „Gloria națiunii cere totuș ca să te arunci în apă“ reflectă Napoleon. „Atunci — zise soldatul — grijește de familia mea, Sire“ și se aruncă fără preget de pe pod în fluviu.

Tot astfel făcù și țarul cu un soldat al său, care fără cuvânt se aruncă în valurile apei.

Când în sfârșit încercă și regele Germaniei a pune în acest mod la probă credința unui soldat al său, acesta-l întrebă dacă binele patriei într-o adevăr poate să ceară dela dânsul aceasta jertfă, la care întrebare neașteptată regele remase buimăcit, iar soldatul se reîntoarse la ale sale.

Soldatul german a purces corect.

Calitativul pentru un asemenea altruism descris aci la animale, sclavi și la acești soldați nu-l pot interpreta decât prin cuvântul orb.

*Altruismul nu poate fi o virtute fără parfumul conștiințiosității, iar p'acesta nu-l dă decât cultura.*

Când o fică a Spaniei a cerut dela cavalerul său ca să-i aducă mânușa scăpată dintr'o lojă între fierele selbatice din circ, acesta și-a spus viața și i-a adus-o, dar predându-i-o i-a mai zis: „Dșoară, poftim, cu mânușa dimpreună și amorul ce l-am avut pentru dta!“

Salutul, felicitarea și condolița lipsite de sentimentul altruismului sunt asemenea mătanielor făcute de duhovniciei fără credință în Dzeu, pur acte tocite de o vagă complezanță, iar blăstemul fără jignirea acestui sentiment, nu se prinde.

Stima, simpatia, iubirea, dragostea sau ura sunt stimulenții acestor concepțiuni etice.

Nu știm dacă stima față de superiori, simpatia candidă a prietenului ori iubirea netulburată de părinți sau fii, amorul înflăcărat ce svăcnește în inima logodnicului, dragostea de patrie și neam, ori chiar pofta de resbunare e mai puternică manifestațiune a sufletului nostru?

Nu știu cari cu cari își împărtășese dintr'aceste durerile și bucuriile în modul cel mai intim?

Cari pe cari se bineventează ocazional mai cu multă ardoare?

Cari pentru cari sunt în stare să jertfească mai mult pe altarul altruismului? Ai căror îngeri păzitori stau mai îndelungat și mai cu drag îmbrășișati? —

Nu știu dacă împărțit sentimentul iubirei în amorul logodnicului, entuziasmul de patrie și neam, în sfârșit dragostea de părinți și prieteni, nu-ș pierde din intensivitatea lor sau doară se completează chiar?!

Ceea ce știm este că caracterele mari nu se lasă ușor a fi răpite de volbura afecțiunilor mici.

Leii nu se nutresc cu muști.

Sub mantaua mohorită a lui Christ bătea inima de dragostea întregului gen omenesc.

Idealul cel mai înalt ce-l putem avea, este de a contribui la consolidarea și bunăstarea a tot ce ne privește în aceasta viață, în deosebii a omenirii.

Omenirea neavând inse până acum organism social, stăruința genului omenesc peste tot și a fiecărui popor în parte, este de a se afirmă la timp în acest organism social.

Noi Românii nu avem altă.

Și dacă avem cuvânt la blăstem, acesta cadă asupra acelor cari au despărțit pe frați de frați și tind cu mâni sacrilege la nimicirea lor.

Și dacă avem cuvânt la iubire, aceasta să se reverse asupra acelor, cari stăruesc a reîntruni frații desbinați, pe cale culturală, făcându-i să 'nțeleagă că aparțin unui și aceluiași neam de omeni.

Dr. Dim. Magdu.



## SALON.

### Cronică teatrală dela București.

Dl de Max și dșoara Ventura. Agata Bârsescu.

E proaspătă încă impresia ce-a lăsat-o dl de Max, reputatul actor dela Paris și dșoara Ventura în sufletul lumii bucureștene.

Asupra jocului și felului „de-a zice“ a celui dintiu păreri erau împărțite. Se discută prin toate părțile; îl acuzau unii și alții îl susțineau.

Dl de Max are un corp admirabil și — un cap, care te frapează de cum intră în scenă. Cei cari s'au lăsat orbiți de-aceste calități esterne ale actorului dela Paris îl idolatrează. Jocul lui pentru ei cade pe planul al doilea. Dacă-i întrebi: Ei, cum ți-a plăcut de Max? îți răspund: Mă, are un cap admirabil!

Pentru alții, cari cer dela un artist dramatic să vorbească omeneste, să fie sincer în ce face și să intruzeze desevarșit personagiul ce-l reprezintă, dl de Max, cu toată părerea noastră de reu a căzut în disgrație.

Dânsul e un actor al formii; toată intenția lui par' c'ar fi să ne ia ochii cu meșteșugul, să ne tragă pe sfoară cu mișcărilor sale frumoase, cari inse de foarte puține ori sunt reflexul adevărat al sufletului ce trece printr'un moment oare care.

Al doilea păcat al lui de Max e că declamă. Unii susțin că așa e felul francezilor, așa e tradiția lor. Mie mi se pare că e mai mult o manie a lor, manie, care de altfel pierde pe zi ce merge numărul aderenților sei. Școala italiană simplă și naturală, care a cucerit cu totul teatrul german, a început să prindă rădăcini și pe scena franceză. N'are să treacă mult și-i vom auzi și pe actorii francezi cari vor veni pe la noi vorbind cum vorbește lumea, așa cum — să fim drepti — vorbește și De Max în unele locuri, în foarte puține inse, și ce bine-i șade.

Lupta pentru stirpirea declamației din teatru pe care Shakespeare a declarat-o cel dintiu în acele cuvinte pe cari i le spune Hamlet actorului, aceasta luptă durează de mult și în teatrul francez. Molière și imprenă cu el alții pledau încă de pe atunci în favorul unui fel „de-a zice“ versurile cu totul simplu și adevărat.

Cel dintiu care s'a încumătat să „vorbească“ tragedia și nu s'o cânte în Franța a fost un artist cu numele Floridor. Zic, s'a încumetat, fiind că e cu mult mai ușor să ai succes cu o declamație strajnică, decât cu un fel simplu și natural de-a spune versurile din tragedie. Probabil c'a avut și imitatori, cari inse neavând talentul lui n'au fost în stare să meargă de capul lor pe drumul cel nou. Declamația vine iar la modă și o găsim pe timpul ilustrului artist Lekain, care după cum ne spune urmașul lui, Talma, în „Reflexiuni asupra lui Lekain și asupra artei teatrale“ „făcû cel dintiu să sune pe scenă accente adevărate ale naturii“.

Între aderenții naturalului pe scena franceză putem să-i punem pe Floridor, Baron, Lekain, Adrienne Lecouvreur, dșoara Dumesuil, Talma, Rachel. Am spus acestea ca să arăt că tendința de-a introduce naturalul pe scena franceză a esistat de mult. Cum rămâne atunci cu tradiția?

Și-acum câteva cuvinte despre dșoara Ventura, aceasta a doua Felix Rachel, după cum se zice c'a numit-o nu știu care gazetă franceză.

Până n'o văzusem, nu cunoșteam decât pe eleva dela conservator, vecinic neastâmpărată cât eră în bancă, cu multă cumpănă în ceea ce făcea pe scenă, dar cu o voce mică de-abiă s'auziă.

A plecat la Paris. După un an gazetele vorbeau despre viitoarea tragediană. Cum tragediană? Ei, da! E adevărat. Dșoara Marioara Ventura e o viitoare tragediană.

Talentul ei a crescut atât de uimitor și i s'a desvoltat vocea așa de mult, încât a susținut cu demnitate rolul Hermiona din Andromaca lui Racine. Ne-a mai dat apoi o creațiune simplă, dar foarte frumoasă a Ofeliei.

Un temperament puternic, lăsat să muncească în condiții prielnice, dșoara Ventura va deveni o tragediană de primul rang.

\*\*\*

Dșoara Agata Bârsescu, aceasta artistă capricioasă, care resare acum pe scenele germane, acum pe cele românești, a jucat în București patru spectacole, acoperită de aplauzele frenetice ale publicului. Am revăzut pe admirabila Magda, pe sensuala Mesalina, creațiuni, despre cari s'au vorbit destul în presa noastră.

Una din creațiunile Agatei Bârsescu, care a produs o puternică impresie, a fost Ullranda, dramă în 2 acte, în versuri de Carmen Sylva, tradusă în românește de A. Steuermann. Aceasta piesă s'a jucat acum pentru intia oară pe scena Teatrului Național.

Ullranda, dșoara Bârsescu, cea mai frumoasă dintre fecioare, e destinată să fie mireasa învingătorului dintre războinici. Ea inse iubește și este iubită de viteazul Arbogast. Tot pe acest viteaz îl iubește o altă fecioară, Woithra.

La ridicarea cortinei fecioarele se află pe țărmul mării așteptând sosirea războinicilor. Woithra se roagă la altar să nu fie Arbogast învingătorul.

Corăbiile sosesc. Învingătorul e unul Wodmor. Woithra se bucură; Arbogast îi va rămânea ei. Ullranda se cutremură de durere; Arbogast pentru ea e pierdut.

Wodmor vede răceala Ullrandei și supărat comandă să fie adus învinsul Arbogast înaintea lui. O silește apoi pe însași Ullranda să-l omoare, să-și omoare iubitul. Felul cum a predat dșoara Bârsescu acest moment, în care a străpuns pieptul iubitului ei învins, a fost sguduitor.

La urmă ea străpunge și pe Wodmor și rămâne mai departe preoteasă, ca să îngrijească de focul sacru.

Piesa de-un puternic dramatism a fost însoțită de muzică, făcută de dl Max von Weinzierl.

Auzim că iubita noastră tragediană înainte de-a plecă din țară va mai jucă câteva spectacole la Iași.

Cronicar.

### Notițe literare.

Conau Doyle: *Duett* (Roman, traducere de dr. V. Onișor.)

Conau Doyle, poet al Englezilor, e aproape necunoscut la noi. — În limbile străine (mai cu seamă în limba nemțască) au apărut nenumerate traduceri din operele lui, dintre cari „Aventurile lui Gérard“ au ajuns ediții nenumărate. Cine n'a cetit „Unchiul Bernac“ acest minunat roman, în care întreaga viață a Marelui Napoleon e eternizată. Cine?... Românii nu-l cetese.

Dr Victor Onișor face un bun serviciu, traducând după o ediție germană, romanul „Duett“ (A Duet), una dintre cele mai bine reușite lucrări ale lui Doyle.

Traducerea e destul de ușoară, (limbajul e cam blăjan!) expresiunile tehnice s'au redat potrivit, cu alte cuvinte: carte bună de cetit a produs zelul dlui Onișor. — Dacă dsa se va obișnui să traducă din original, vom avea plăcerea d'a-l remarcă între traducătorii de frunte.

\*

**Popescu-Polyctet.** Viersuri. (Viorele.)

Dr Popescu-Polyctet, poet din Țară, a reușit să-și scoată în volum poeziile sale publicate prin diferite reviste. — Viersurile, sau *Viorelele* — cum le numește dsa — sunt viorele de *toamnă*, viorele artificiale, viersuri rele. Nu voim să supărăm pe autor, publicând vre-o una din volumul seu.

\*

**Alexandru P. Vojen:** Carmen Sylva.

În jurul dlui A. P. Vojen s'a făcut mult zădărnici. Unele ziare de-a noastre l-au apostrofat cu termene furioase, pentru teosofia care-o propagă acest poet; mai cu seamă ziarele unite l-au ciocnit aspru — fără nici un motiv. Dr Vojen, în cartea sa: *Carmen Sylva*, apare un blând visător, și nu un războinic *teosof*; în frumoasa carte: *Carmen Sylva* dr Vojen desnoadă firile vieții reginei poete cu multă artă și cu mare dragoste. — Căutând cartea dlui Vojen, am fost răpit de cugetările nobile, de stilul înflorit al autorului, în care eu prevăd un talentat scriitor, și-un energie critic. Dacă nu s'ar fi făcut atât zădărnici în jurul persoanei dlui Vojen, aș încerca să-i recenzese cartea cu mai mult entuziasm. În astfel de împrejurări înse când presa română e revoltată contra dlui Vojen — me mărginesc a spune numai atât, că pe socoteala acestui tiner distins, s'au făcut prea mari nedreptăți...

\*

**Jack London.** Ziarele din America — ciudate de tot — aduc știri despre un nou geniu din neamul Yankee, despre tinerul Jack London „unicul mare poet pe-aceasta lume“. — Acest Jack London, după părerea presei americane va deveni al doilea Dickens, ori dacă nu un al treilea Byron. (Al doilea Byron e „grozavul“ Byrant la Americani.) — Jack London e abia de 28 ani, a absolvit școli „obscure“ și colaborează la ziare abia de 8 ani. — El scrisese un mare volum: „Feciorul lupului“, în care publică diferite nuvele etc. — Aceste nuvele au stîrnit un entuziasm ne mai pomenit. Pentru ce? Fiind că: „poetul a descris viața americanilor în schițele sale de prima calitate (ca la marfe!) în care străinii (noi, vrea să zică: Europeenii) vor afla tot ce-i bun într'un

Yanhee“. — Astfel se exprimă un critic șovinist din New-York, idolizând pe Jack London cu mult patos, și cu febrilă vervă.

Suntem curioși să-l cunoaștem mai de-aproape pe dl Jack. (Acest nume, în London e bine-cunoscut!)

E. Isaac.



### PICTURĂ ȘI SCULPTURĂ.

**Expoziție de pictură din Iași.** În unul din sa-loanele otelului Traian, artiștii din Iași cu prilejul vizitei suveranilor au organizat o expoziție de pictură. Sunt de remarcă: câteva din peisajele dlui Em. P. Bardosare: un colorit cald, un cer senin, viața palpită în toate pânzele artistului. Se distinge mult un bătrân cerșetor ce-și numără cei doi, trei gologani câștigați — figura bătrânului e atât de expresivă, par că trăește — opera e a dlui Octav Băncila. Sunt bune pânzele dlui Ilie Burghelă cât și caricaturile făcute în peniță în deosebi una: dl Gh. Gh. Nădejde cum doarme în stal la piesa „zadarnic“. Pânzele dlor C. Stachi și Gh. Popovici sunt frumoase, de asemenea marinele dlui Voinescu.

**Expoziție de tablouri în București.** Duminică trecută s'a deschis în sala Ateneului din București expoziția de pictură și sculptură a tinerilor artiști Ioanid, Mihăilescu, Sperlich și Shmiedigen.

**Pictură română la München.** Societatea „Tinerimea artistică“ din București de sub patronajul principesei Maria, va lua parte la expoziția internațională de pictură care se va deschide la München în ziua de 1 iunie 1905.

**Bustul poetului Teodor Șerbănescu,** datorită sculptorului Filip Marin, a fost așezat în grădina episcopiei din București, în fața Ateneului Român.

### BISERICĂ ȘI ȘCOALĂ.

**Jubileul școlilor românești din Blaj.** La 3 noiembrie n. s'au implinit 150 de ani de când s'au deschis școlile românești în Blaj. Acest mare eveniment în viața culturală a neamului românesc avea să se serbeze cu solenitatea datorită. Așa a decis și sinodul care s'a ținut asta-primăvara la Blaj. Alina înse cu mirare, că „din cauza secetei“ din vara trecută, care a sărăcit poporațiunea, serbarea în stil mai mare s'a redus la o simplă festivitate bisericească servindu-se în ziua de 3 nov. o liturghie în catedrală, la care a pontificat directorul gimnazial și după care s'a cântat doxologia cea mare, fiind de față mitropolitul, canonicii, profesorii, elevii și puțini credincioși. Profesorul Emil Viciu o prunuiat o cuvântare ocazională. Atâta tot.

**Sfințirea bisericii din Borodul-mare.** Frumoasa comuna Borodul-mare, de lângă dealul Craiului, în S. l. c. a avut parte de o rară serbătoare. În aceea zi, anume a Sfântului mare martir Dimitrie, Preasfințitul Domn dr. Dem. Radu episcopul Orăzilor mari a consacrat biserica nouă de acolo zidită cu ajutorul fondului Religiei, ca patron. În suita Ill. Sale au luat parte: Ilmul dr. Aug. Lauran prelat papal, Ioan Genț, dr. Corneliu Bule, Petru Popescu, dr. Valer Hetco, dr. C. Papp, dr. Dem. Kiss. Epis-

copul a plecat din Orade la 7 nov. st. n. La gara din Vad, împodobită cu arc triumfal, a fost întâmpinat din partea unui public numeros în frunte cu protopretorul cereual Emeric Bécezy, care l-a bineventat călduros. După răspunsul Arhierelui, întreaga suită s'a urcat în trăsură, eppul în calea cu patru cai negri a contelui Zichy, și după o scurtă vizită la biserica parochială din Vad și la protopop-paroecul local Stefan Șipos, a plecat spre Borodulmare. Prin comunele, pe unde trecea, erau ridicate arcuri triumfale cu inscripțiunea: Bine este cuvântat cel ce vine întru numele Domnului\*. Poporul adunat cu vii aclamațiuni de „Să trăiască” a întâmpinat pe arhierul în calea sa. Ajuns în Borodulmare, a celebrat vecernia, după terminarea căreia a primit deputațiunea clerului districtual, care l-a felicitat și din ocaziunea zilei onomastice și a nașterii. — În ziua următoare la 8½ ore III. Sa a fost dus cu Litie la biserică, unde îl așteptă poporul în număr foarte mare, adunat din toate părțile la aceasta serbare unică în felul seu. După consacrară bisericii, III. Sa a pontificat s. liturghie cu azistiunța a 14 preoți. Sub liturghie III. Sa a ținut cuvântare ocazională, un adevărat monument al unei inimi mari și pline de dragoste nețermurită față de poporul seu. Cântările le-a executat corul tinerilor sub conducerea bravului paroec local Emil Perényi. — După sf. liturghie episcopul a primit deputațiunea preoțimeii gr. or. din jur, a comunei politice. A făcut vizite la fruntașii comunei. — La 2 ore paroecul local a dat masă, la care au participat aproape 40 preoți și mireni. — După prânz III. Sa însoțit de protopretorele cereual, s'a dus la Vad, unde a fost primit de ospitalul protopop-paroec Stefan Șipos; iar de acolo la orele 9½ s'a rentors la reședința sa.

**Serbare școlară în Beins.** În institutul gr. cat. românesc de fete din Beins s'a aranjat la 8 novembre n., ziua onomastică a Pr. SSale părintelui episcop diecezan dr. Demetriu Radu, o festivitate școlară, cu o bogată programă compusă din cântări, muzică instrumentală și declamațiuni.

**Premii școlare.** În adunarea generală a Reuniunii învățătorilor din archidieceza Blajului, ținută la 3 și 4 novembre în Blaj, În. Pr. SSa arhieriscopul și mitropolitul dr. Victor Mihályi de Apșa a pus la dispozițiunea Reuniunii două premii de câte 100 coroane. Din aceste unul are să se dea pentru lucrarea temei „Cum își va putea scoate învățătorul piata, fără să jignească pe nimeni”; al doilea, învățătorului care va probă că a făcut mai multă miere cu stupii sei după sistemul Dzirdzon. Dl. Alexiu Pocol proprietar de mine de aur din Valea-borcuteului de lângă Baia-mare, făcându-se membru fondator al Reuniunii, a pus la dispozițiunea Reuniunii un premiu de 100 coroane pentru acel învățător care va avea mai mulți copii la școală.

## C E E N O U ?

**Hymen.** Dl. dr. Ioan Marciac din Alba-Iulia și dșoara Alexandra Șterea-Șubutiru din Sibiu s'au cununat. — Dl. Ioan M. Surlaș, cleric de cursul III din Caransebeș și dșoara Victoria Ionescu din Jebel s'au fidanțat.

**Reuniunea femellor române din Abrud,** Abrudsat și jur s'a ținut adunarea generală sub prezidiul

dnei Ana Filip. Găsindu-se toate în ordine, s'a constatat că fondul Reuniunii s'a urcat la 39.212 cor. 91 fil. Comitetul s'a reales și anume: prezidentă dna Ana Filip, viceprezidentă dna Ana Furdui, casieră dna Silvia Cîrlea, secretar preotul Ioan Simu.

**Lucruri de mână femești din Banat.** Dl. Nicolau Iancu, originar din Mohu de lângă Sibiu, numit referent al tuturor chestiunilor economice românești din comitatul Timiș și șef al secțiunii pentru industria de casă, a fost însărcinat de Reuniunea de agricultură din comitatul Timiș, ne spune „Telegraful Român”, să facă o colecție frumoasă de lucruri de mână femești din Banat. Această colecție va servi arhiducesei Isabella, soției arhiducelui Fridric, ca model, și pe baza acestei colecțiuni se va înființa în Timișoara o sucursală pentru industria de casă, care va sta în legătură cu principala din Pöjón și Viena. La această sucursală femeile bănățene vor avea un izvor de venit frumos și sigur, prin furnizarea continuă a lucrurilor de mână.

**Serată de dans în Cluj.** Tinerimea română din Cluj va aranjă la 26 novembre n. o serată de dans în sala redutei orășenești. Președintele comitetului aranjator edl. dr. Victor Poruțiu.

**Oficieri români avansați.** Cu ocaziunea avansărilor dela 1 novembre în armata austro-ungară au fost avansați și următorii ofițeri români: Constantin Lalescu reg. 14 inf. dela major la vicecolonel; Demetriu Bardoși reg. 26 căpitan cl. II; Carol Boldescu reg. 75, Victor Negrea reg. 43, A. Popp reg. 33 locotenenti; I. Măcelariu art. de corp reg. 7 căpitan cl. I; Izidor de Carapancea vicecolonel-auditor; Valer Pap, locotent-auditor; dr. Emil Pop, medic de regiment cl. I, dr. Flaviu Pop, medic de reg. cl. II.

**Muzica poporală de dincoace la București.** În concertul ce-l va da duminică seara societatea corală „Carmen” din București în Ateneul Român, sub conducerea dlui G. Kiriac se vor cântă și următoarele piese: Arcașul lui Ștefan-cel-Mare, Bobocel și inele și Resunetul Ardealului, toate de I. Vidu.

## D I N L U M E .

**O gazetă tipărită în tren.** Se știe că pe va-poarele transatlantice se tipăresc, de câtăva vreme, gazete. Acum s'a luat deciziunea ca să se tipărească o gazetă în trenul ce face serviciul între Chicago și San-Francisco. În acest ziar se vor publică ultimele știri primite prin telegraf.

**Daudet în ovreeste.** Zilele trecute s'a jucat la teatrul „Waliacko” din New-York „Sapho”, tradusă în ovreeste. Rolul principal a fost jucat de celebra actriță ovreică Berta Kalisch,

**Pânea otrăvitoare.** Din Gubernia Novgorod se comunică ziarelor rusești despre o apariție curioasă. Poporațiunea de acolo se află într'o mare su-rescitare: pânea făcută din făină de secară nouă nu poate fi mâncată. Are calități cari o fac improprie de a fi mâncată de oare ce e periculoasă sănătății. Toți cari mănăncă din acea pâne devin surescitați. Ei capătă un fel de nobunie, care începe prin amețeală; apoi se înturecă înaintea ochilor și membrele încep a se contractă nervos. Amețeala devine

aşă de tare încât individul nu se poate ține pe picioare. Teranii susțin că pânea îi îmbată și nu știu să-și explice lucrul nou pentru dânșii. Ziarele din Petersburg cred că secara conține o mare cantitate de secară cornută (secale cornutum), alții cred că e amestecată cu lolium temulentum care are efectul de a întuneca vederea. E înse posibil ca să fim în fața unor cazuri de pelagră provocată prin mâncarea de porumb stricat.

### Călinarul săptămânei.

Dum. 6. d. Înălț. † v. 7; Ev. inv. II; Ev. lit. Luca c. 16, v. 19

Ziua sept.	Călinarul vechiu	Călin nou
Duminică 31	Ap. Eustachiu	13 Stanislău
Luni 1	* Ss. Cosma D.	14 Iosafat
Mărti 2	M. Achindim	15 Leopold
Mercuri 3	M. Aehepsima	16 Otmar
Joi 4	C. P. Ioanichiu	17 Gregoriu
Vineri 5	M. Galation	18 Barnla
Sâmbătă 6	* P. Paul Mart	19 Elisabeta

Proprietar, redactor responsabil și editor  
IOSIF VULCAN. (STRADA ALDÁS NR. 14/296 b.)

## !DEOSEBIT NOROC LA TÖRÖK!

### Neîntrecut

este norocul, care a favorizat Principala noastră colectură. În timp scurt am plătit onorațiilor noștri cumpărătorii ca câștiguri mai bine de 17 milioane coroane; între altele

### cele mai mari câștiguri

Deci recomandăm a participa la loteria de clase, care are cele mai mari șanse de câștiguri în toată lumea. În a 15-a loterie de clase care urmează, din

**110.000** losuri se sortesc **55.000**

cu câștiguri de bani, în total în enorma sumă de

**14 milioane 459.000 coroane**

în timp de 5 luni

Câștigul principal în cazul cel mai norocos:

**1.000.000 coroane.**

Special un premiu cu 600.000, un câștig à 400.000, 1 à 200.000, 2 à 100.000, 1 à 90.000, 2 à 80.000, 1 à 70.000, 2 à 60.000, 1 à 50.000, 1 à 40.000, 5 à 30.000, 3 à 25.000, 8 à 20.000, 8 à 15.000, 36 à 10.000 și încă multe altele; la olaltă 55.000 câștiguri și premii în valoare de 14.459.000 coroane.

Prețul losului original pentru clasa I face conform planului:

Pentru o optime	( $\frac{1}{8}$ ) fl. —.75	sau	coroane 1.50
" " pătrime	( $\frac{1}{4}$ ) " 1.50	" "	3.—
" " jumătate	( $\frac{1}{2}$ ) " 3.—	" "	6.—
" un întreg	( $\frac{1}{1}$ ) " 6.—	" "	12.—

și se trimite pe lângă rambursă sau achitarea înainte a prețului. Planuri oficiale gratuit. Comandă pentru losuri originale rugăm a trimite până în

**20 novembre an. c.**

cu încredere și direct la adresa noastră.

## A. Török & Co.

Cea mai mare vânzare în detalii din Ungaria pentru loterie de clase. Budapesta. Secțiunile loteriei de clase ale colecturii noastre principale sunt: Centrala: Theresienring 46/a. 1. Sucursală: Waitznerring 4. 2. Sucursală: Museumring 11. 3. Sucursală: Elisabethring 54.

Dlul **Török & Co.**, Budapesta. (5-6)

Scrisoare de comandă (de tăiat)

Ve rog să-mi trimiteți \_\_\_\_\_ los original clasa I a loteriei ung. reg. priv. de clase, dimpreună cu un plan oficial. Suma în coroane..... { a se încasa prin rambursă } Rog a șterge ce nu convine. { urmează cu mandat postal }

Adresa precisă \_\_\_\_\_

### O cumpănă de casă gratuit.

Din cauza imbulzei mari de mărfuri în magazinul meu, furnizez cu prețuri fabuloase de ieftine mărfurile mele de argint mexican și anume:



- 6 cuțite de masă
- 6 furcițe
- 6 lingure
- 12 lingure de cafea
- 6 cuțite de desert
- 6 furcițe
- 1 lingură de scos supă
- 1 " " iapă
- 2 elegante "esnice de salon

**46 bucăți la olaltă numai cu 6 florini 50 cruceri.**

Afară de aceste fiecare cumpărător primește ca dar gratuit și cu garanță o cumpănă de casă de o putere de 12 $\frac{1}{2}$  ch.

Argintul de mexico este un metal alb și din lăuntru, pentru a cărei calitate primesc garanță pe 25 ani. Expedarea se face sau trimițându-se banii înainte sau cu rambursă postală din magazinul european.

**Auffenberg József**

Budapest VI, Huszár-utza 6/F sz.

### Pentru 5 coroane

trimit 4 $\frac{1}{2}$  chile (cam 50 de bucăți) de

### SĂPUN DE TOALETĂ

din flori de trandafir, ilie, iorgovan, viorele, rezeda, iazmin și lacrimioare. După primirea banilor sau cu rambursă postală, expediază

**AUFFENBERG JÓZSEF**

9-12

Budapest VI, Huszár-uteza 6/F sz.